

plak van Rome gezeten. Niet, dat de Pausen zoo verkeerd deden, neen, ze kwamen, door middel van hun nuntii, op tegen de willekeur der vorsten en tegen verdrukking van het volk. De vorsten werden nu zelfstandig, elk in zijn eigen land. Thans wierp zich ook de vraag op, hoe hunne verhouding tegenover de kerk zijn zou. Niemand wilde, waar de plaatselijke kerken zelfstandigheid hadden, het overwicht aan de kerk verzekeren; wel echter kon bij de vorsten de neiging opkomen zich de *suprematie over de kerk* toe te eigenen. En toen is het stelsel opgekomen, wat men naar Erastus noemt, dat in ons land door Oldebarneveld en Remonstranten verdedigd, door Trigland, Walaeus en de Gereformeerde Theologen principieel is bestreden.

(Dergelijke afbeeldingen om de splitsingen der macht duidelijk voor te stellen vindt men ook in hunne werken.)

In die driedelige tegenstelling is het, dat de Gereformeerde Dogmatici langzamerhand tot het begrip kwamen om voor de kerken *absolute autonomie* te handhaven. Dit begrip is dus niet reeds bij Calvijn opgekomen, maar is *een product van den strijd met de vorsten over de zelfstandigheid van de kerk tegenover de Overheid*. In ons land is het opgekomen in den tijd van Oldenbarneveld, dus in de tweede periode van het optreden der Gereformeerden. Zoo kwam de zaak tot meer diluciditeit. Toch bleef grondfout, dat ook niet Voetius het vraagstuk omtrent de verhouding van kerk en staat principieel uit den wortel van de Openbaring liet opkomen. Onze Gereformeerde Dogmatici geven in hun Dogmatieken te veel of te weinig. Bedoelden ze enkel regeling van regimen ecclesiae, dan te veel; bedoelden ze daarentegen een dogmatische uiteenzetting, dan te weinig. Deze locus de Magistratu is dus nog nooit principieel in de Dogmatiek geconstrueerd. Daarom wordt in deze § een poging tot constructie gedaan.

Keeren we dan weder tot de § terug.

Allereerst komt dan de vraag aan de orde, waar deze locus thuis hoort.

In de paragraaf worden *drie momenten* genoemd:

1. In den locus de Magistratu ligt 1° *het Regimen Dei*. De beantwoording der vraag, hoe God de Heere als Souverein zijn regimen over het menschelijk geslacht op aarde uitoefent, moeten we dus daar zoeken, waar in de Dogmatiek over het Regimen Dei gehandeld wordt. Dit geschiedt in den Locus de Providentia, waarin behandeld wordt de gubernatio, de procuratio, van God uitgaande tot instandhouding van Zijn schepsel. Tot dezen locus moeten we terug om den wortel van recht en staatsbestuur te vinden. Hierin het bestuur van God over het leven der menschenkinderen; hierin, hoe dit leven aan vaste wetten en rechten gebonden is en hoe God door menschen dat regimen laat